

Baka István

— Hogy öregesen komoly vagyok-e? Nem tudom. Ezen még nem gondolkodtam. Tény, hogy nincsen vidám költészet, a költő maga lehet vidám, de a versek általában, s ezt idézőjeiben mondom, az élet nagy kérdéseivel foglalkoznak. Amelyek, ha csak nem groteszk szemlélettel nézi az ember — a groteszk maga is komoly, csak humorosnak látszik —, véresen komolyak. Az is lehet, hogy érzékenyebb vagyok másoknál, bár én azt hiszem, hogy az emberek többségében elsősorban a problémák élnek. Az örömeik pillanatnyiak, hiszen nem is tudna az ember dolgozni, élni, ha állandóan örömmagorban úszna. Ha nem lenne számára semmi megoldandó dolog. Persze, az is lehetséges, mivel verset írok — és ehhez egyfajta lelki alkotom alakult ki —, a többi embernél érzékenyebben élek át bizonyos dolgokat. Azt, hogy egyre magányosabbak leszünk, hogy ki vagyunk szolgáltatva, nem is annyira irracionális öröknek, hanem olyanoknak, amelyeket egy szóval bürokráciának lehet nevezni.

— Jó-e nekem ez a magatartásforma? Ez van. Félre ne értsen, az nem igaz, hogy én teljesen megkeseredett lennék. Szeretem az életet, és ez a verseim képeiből biztosan kiolvasható. Nem vagyok optimista, de pesszimista sem. Egyszerűen csak kételkedem.

— Ezt a kérdést hagyjuk. Nincsenek nekem követőim. Tiltakozom ellene, és azok a fiatalok, akik a baráti körömhöz tartoznak, éppen így tiltakozóknak. Nem is akarom, hogy ilyesmit bárki valaha is elismerjen. Szegeden élek, és él itt néhány, nálam fiatalabb, nagyon tehetséges költő is. Természetesen adódik a következtetés: kitől tanulhatnának, mint tőlem. Jó lenne az ilyen irodalmi skatulyákat eldobni a fenébe. Nincs semmi értelme.

— Az első kötet megjelenése táján jöttem rá arra, hogy azt a fajta versírási módszert, amelyet régebben követtem, el kell vetnem. Így nem tudok tovább írni. Ugyanis meglehetősen lekerékített verseket írtam. Négy-öt versszakban — a magam számára legalábbis — egységes világképet próbáltam adni. Hangsúlyozom: a magam számára. Azóta valahogy sok minden bonyolultabbá vált. Nem egyszerűen arról van szó, hogy meguntam egy stílust. Egy évig a kötet megjelenése után szinte semmit nem írtam, csak teljesen sikertelen dolgokat, fél verseket, sőt fél versszakokat.

— Most már vannak új verseim, nem túl sok. Van köztük egy nagyobb terjedelmű, ami újdonság számomra is. Életem első hosszú verse, Háborús téli éjszaka címmel. Az Ady-évfordulóra készült, bár nem évfordulós vers — ezt hangsúlyoznám. A zalaegerszegi Reflex Színpad rendelte tőlem. Most a második kötetemet szeretném lassan összeállítani, kicsit nehezen megy. Miért? Összeszedtem azt a huszonegyhárom verset, ami vagy nem került bele az első kötetbe, vagy újabb keletű. Ezeket majdnem kötetnek érzem. De az egész mindössze hatású sor. Igen, ez a kiadóknak kevés. Sajnos, nálunk nem adnak ki olyan vékony kis könyveket, mint a környező országokban. Nem tudom, hogy mikor adom le, fél éven belül szeretném, de még írni kell hozzá.

— Vannak tárgyi bizonyítékai annak, hogy ismerik nevedet, munkádat. Például beválasztottak a fiatal írók körének vezetőségébe, igaz, úgy érzem, nem vagyok túlságosan alkalmas bármilyen funkcióra. Valóban érzem a figyelmet és az érdeklődést. De ellenségesen is viszonyulnak hozzám, s ez is természetes.

— A kötetem megjelenése utáni „válság” oka éppen az volt, hogy éreztem ezt a figyelmet. És zavart. Nem jó, ha az ember tudja, mit várnak tőle. Nem véletlen, hogy az utóbban írt verseim nem arattak osztalékot. Igen, azt hiszem, nem a számomra kijelölt skatulyában vannak.

— Nem szeretem ezt a szót, hogy példakép. Az ember egy bizonyos életkorra, mondjuk 25 éven túl, már tisztában van saját lehetőségeivel és tisztában van azzal is, hogy hiába állít maga elé példaképet, azt úgy sem tudná a saját lehetőségein túl követni. Ösztönzőkről beszéltek inkább. Azokról, akik a munkában ösztönöznek. Számomra a legnagyobb irodalmi ösztönzést kamaszkoromban József Attila költészete jelentette. Ilyesmire gondolt? Később ért el hozzám Ady hatása. Nyugodtan mondhatom, később értem meg arra, hogy befogadjam. Hogy milyen mértékben sikerült? Ez majd akkor derül ki, ha megjelenik az Ady-versem. Tulajdonképpen azt, hogy a versben a legnagyobb szerepet a mögöttes jelentéssel is rendelkező költői képnek tulajdonítom, ennek a hármastöbbszörnek köszönhetem. Az utóbbi években számomra sokat jelent a zene. Erről feltétlenül szeretnék beszélni. A kötet után, amikor éreztem, hogy valami újat kellene csinálni, először is irodalmi ösztönzést kerestem. Mert ahhoz, hogy az ember megváltoztassa saját stílusát, szüksége van idegen újdonságok megismerésére is. Igazi ösztönzésre nem találtam. Érdekes, hogy addig nem ismertem, nem becsültem Mahler zenéjét, és éppen ebben az időszakban találkoztam vele. Pár hónap alatt fanatikus híve lettem. Rengeteget jelent számomra most ez a zene. Képeket ébreszt, a benne kifejeződő magatartás rendkívül rokonszenves: ez az irónikus és kemény világszemlélet. Az Ady-vers írásakor rengeteg Mahler-zenét hallgattam, és sok rokonságot fedeztem fel Ady és Mahler között. Ami nem véletlen, még akkor sem, ha tudjuk, hogy nem ismerték egymást, hiszen egy korban és ugyanabban a monarchiában éltek.

— A tervemről félve beszéltek. Szeretnék Mahler üregyén, zenéjéből kiindulva egy újabb hosszú verset írni.

— Az emberi példaképeimre gondolt? Akik nagyon sokat segítettek nekem, nemcsak költői, hanem emberi fejlődésben is, többen is voltak. Az az állandó figyelem, amellyel egyetemista korom óta kísérték, sokat jelentett számomra.

— Véleményem szerint mindenki ahhoz a helyhez vonzódik legjobban, ahol gyerekkorát, kamaszkorát töltötte. Így van az én esetemben is. Szekszárdhoz kötnek a gyerekkori emlékek. Majdnem minden fontos hatás ott ért. A személyiségem ott fejlődött, viszont a gondolkodásomat a Szegeden ért hatások alakították. Szekszárdon élni már nem tudnék. Egyrészt olyan érdekes munkát, mint a Kincskereső, ott nem találnék. Másrészt nincsenek már ott barátaim. De a verseimben él a dunántúli táj.

— A Kincskereső. Azért szeretem ezt a munkát, mert sok szabadságot ad — nem a szabad idő értelmében, bár az is jó, hogy nem hivatalos időbeosztás szerint dolgozom —, a munka változatossága, érdekessége jelenti a szabadságot.

— Nem panaszkodhatom, sokkal több a lehetőségem, mint amennyit írok. Nem is tudom kihasználni a lehetőségeimet. Úgy érzem, amit az ember 30 éves korára az irodalomban elérhet, én elértem. Bár nem törekszem arra, hogy bármilyen úgynevezett pozícióhoz juszak. Egyszerűen szeretnék élni, mint bárki, s azt megírni, amit mindannyian átélünk.

Lejegyezte: HONTI KATALIN

Nyakfog

Hintáztasd meg, lányom,
legkisebb fiúkat,
hintáztasd az árvát
fáradt istrángcsülkőn:
kemény nyakfogatól
meneküljön.
Háromszor magasba
hajtsd föl a kis árvát.
Verd el még az éjjel
teste forróságát!
Vesszen róla
rontás,
rontás piros
láza.
Betegség őt többé
sose torkolással!

Polner Zoltán versei

Ráolvasó

Tűzvészéből menekült,
lángpoklából szabadult.
Füst kormából
fölrepültél,
tűz torkából
menekültél.
Életem varázsdó óvja:
oltalmazza,
védelmezzél,
rontást rólam
elhessentsél
tűzből, lángból menekült
lángból, tűzből szabadult
feketetyűk tolla!

Próbatevő

Kék pikkelyű kígyó sásog,
most rontanak boszorkányok,
állod-e a próbát?
ALLOM!
Malomkő lebeg feletted,
feküdj alá, meg se rettenj,
állod-e a próbát?
ALLOM!
Ez az anyád temetője,
itt a húsa, vágj belőle
állod-e most is a próbát
kit boszorkány sose rontott?
Halványul a legény egyre,
ki is lopják esztendőre,
ki is lopják testéből a csontot.

Tananyag és az élet

A tanév kezdetének küszöbén érdemes felfigyelnünk egy jelenségre: nemrégiben egy általános iskola végzős tanulóitól megkérdezték — csak úgy, kísérletképpen —, hogy mit tudnak néhány olyan személyről — Rákosi Mátyás, Rajk László, Tildy Zoltán stb. —, akik az elmúlt három évtized egyik vagy másik szakaszában fontos szerepet játszottak a magyar közéletben. A kérdésekre adott válaszokból kiderült, hogy annak az egy iskolának a nyolcadikos tanulóival a minimálisnál is kevesebbet tudnak róluk.

Aligha lehetne leszűrni ebből valamilyen általános érvényű következtetést — ha nem érkezett volna hír éppen ugyanabban az időben (mondhatjuk: jelen időben) egy középiskolában történt kérdészködésről. A válaszok nagyon hasonlóak voltak az előbbiekéhez. Hozzá kell tenni, hogy mindkét kérdészködésnek egyetlen feltétele volt csupán; a megkérdezettek válasszáds előtt ne kutathassanak könyvekben.

Más vidéken történt, hogy egy falusi asszonyt hivatalos levelek özönével árasztott el egy vállalat, amely az asszony házában egyik szobáját igényelte. Aláírtattak vele mindenféle papírokat, s csak később derült ki, hogy számára nagyon előnytelen szerződést kötött. Évekbe is beletelhet, amíg megtalálja a maga igazságát.

Látszatra a fenti esetek között nincs is összefüggés. S mégis van. Két példa együtt olyan kép körvonalait rajzolja ki, amelyben egyre világosabban látható: állampolgárok százezrei keveset tudnak arról az országáról, annak történelméről, irodalmáról, amelyben élnek, élünk.

A tudományok rohamosan fejlődnek, a technika újabb és legújabb vívmányairól nem lehet tudomást nem venni. S közben már-már kívül esik az érdeklődés határain az, ami az utolsó harminc évben velünk történt, ami a legközelebb van hozzánk. Időben is, térben is,

érzelmileg is. S nem ismerjük eléggé ennek a fejlődésnek kapcsán feladatainkat és jogainkat sem.

Mai nyolcadikosok, az általános iskolát éppen elhagyó fiatalok többet tudnak az úrhajók típusairól, egy Mars- vagy Venus-utazás lehetőségeiről és időtartamáról, mint harminc évvel ezelőtt talán az ilyen tudományokkal foglalkozó szakember. Atomhasadásról és kibernetikáról vitatkoznak azok — bizony, nemegyszer ugyanazok —, akiknek alig-alig van fogalmuk arról: mi történt Magyarországon az elmúlt évtizedekben.

Lehet vitatkozni azon, hogy az általános és középiskolai tananyag — éppen a tudomány és a technika mind gyorsabb fejlődésének vejejárójaként — helyes arányban toledott-e el a reálműveltséget adó tárgyak javára. Mindenképpen tény azonban, hogy az oktatásból — és nemcsak az oktatásból — hiányzik a szocialista magyar haza politikai-jogi történelmi valóságának megismertetése.

Nem sokáig hiányzik. A Minisztertanács a közelmúltban hozott határozatot arról, hogy az államszervezet felépítésére, a legfontosabb törvényekre, az állampolgári jogokra és kötelezettségekre vonatkozó ismeretek szerves részei legyenek az iskolai tananyagoknak. A legközelebbi években, az új tantervek bevezetése során az általános iskolákban „Történelem és állampolgári ismeretek”, a középiskolákban és a szakmunkásképzőkben pedig „Történelem és társadalmi ismeretek” című új tantárgy lép a következő tanulnivalók közé.

Mit is kell hát tudnia egy magyar állampolgárnak? Annyira régi, klasszikus igazság, hogy immár közhelyszámba megy: csak annak a nemzetnek van jövője, amely tisztelettel őrzi múltját, és öntudatosan éli a jelent. Régi időről, történelmünk nagy eseményeiről és kiemelkedő alakjairól jelentőségüknek megfelelően szól az iskola, a történelem tantárgy segítségével. Nem

annyra a tananyag hibája, mint inkább érthető emberi gyöngeség, hogy a legújabb idők, a szinte még csak fél-múltnak nevezhető időről kevésbé világosítjuk fel az ifjúságot. Talán éppen azért, mert akiknek beszélniük kellene róla, a maguk számára alig-alig tudják múltként elfogadni, hiszen nemcsak átérték, de résztvevői, alakítói voltak történelmünk — hibáival együtt is — legtöbb útját, korszakos fordulatot hozó szakaszának.

Tudnia kell az állampolgárnak, hogy honnan indultunk, hogyan jutottunk odáig, ahol vagyunk — és hol tartunk, mit teszünk ma. Röviden talán így lehetne összefoglalni azt a tantárgyi ismeretanyagot, amit már a legközelebbi években elsajátítanak az iskolások.

Nehez volna valamilyen „skatulyába” besorítani ezeket a tudnivalókat: jogi tudományok ezek, meg történelmi is, meg irodalmiak is. Nem évszámokat, nem paragrafusokat kell megjegyeznie a tanulónak elsősorban, hanem állampolgári jogait, s köteleseit, történelmünk eseményeit, irodalmunkat, művészeti eredményeit kell megismernie.

Ismerjük meg hazánkat olyannak, amilyen ma, s ezzel együtt azt az utat, amelyen idáig jutottunk. A történetír — képletesen szólva — nyitva áll mindenki számára, az ország politikai szerkezeté, felépítésé, jogrendszeré, alkotmányá nemcsak hogy nem útok, de megismerése köteleesség.

Nemcsak azért, hogy majdani felmérések, iskolai vagy azon kívüli kérdészködések jobb eredménnyel végződjenek, mint a mostaniak. Azért, mert a hazafiság összetett, bonyolult fogalom. Hazafinak az érzheti magát, aki nemcsak szereti, hanem ismeri is azt az országot, amelyben született, ahol él, dolgozik és művelődik, élvezi a jogokat, és teljesíti kötelességeit.

VÁRKONYI ENDRÉ

A. Megan:

A lift

Lakógyűlésen vettünk részt. Téma: a lift.
A lift önműködő, nem kell hozzá kulcs, bárki szabadon használhatja. Csupán jegyet kell venni a liftjelelősnél, aki a földszinten kis asztalkánál ül. A felsőbb emeletről lefelé utazók a kiszállás után veszik meg a jegyet. A jegyek olcsók. Különböző is a ház lakói havibérletet használnak. Csak át kell adni a bérletet a liftkezelőnek, az kilyukasztja és kész. A postás díjtalanul használhatja a liftet.

A gyűlés a lakóbizottság társalgójában volt — falát színes felirat díszítette: „Tiszteld a liftes munkáját!” Az első felszólaló Kaszon lakótárs volt, ki foglalkozására nézve költő.

— Nem kell ide semmiféle liftjegy! — mondta Kaszon. — Mi a fenének vesszük ezeket a jegyeket? Minek ez a bürokrácia?

Hirtelen csend támadt a teremben.
A költő javaslata olyan meglepetést keltett, hogy az már majdnem a megdöbbenésbe csapott át.

— Hogy jegy nélkül használjuk a liftet? — kérdezte rémülten a kultúrfelelős Plemlén.

— Úgy van — felelte a költő Kaszon keményen. — Használni fogjuk a liftet jegy nélkül.

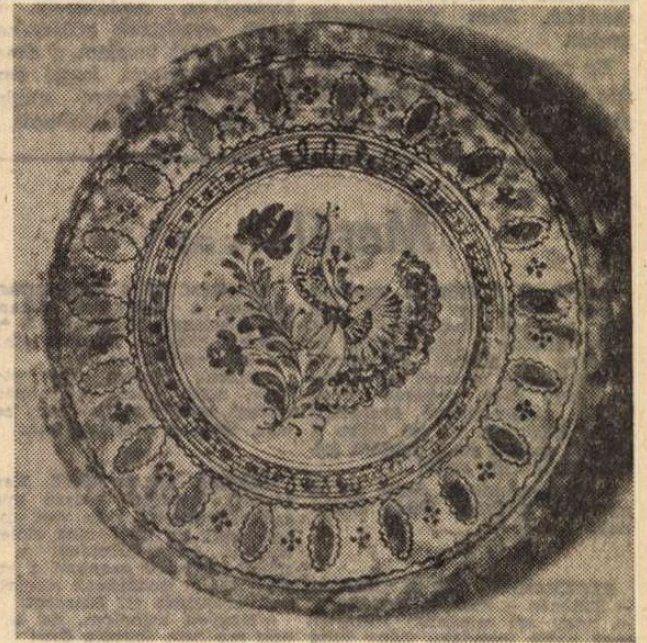
Valaki felzokogott a teremben.

— Nem kell semmiféle jegy! — kiabálta hisztérikusan Pataszonska lakótársnő. — Nem érzik, hogy ez az egész jegyvétel milyen abszurd?

— Kaszonnak igaza van — kiabáltak a teremben. — Orúlság az egész!

Néhányan szólóban, mások körusban szólaltak fel, de mindenkinek egyezett a véleménye a liftgyűlés kapcsolatában. A lakógyűlés befejeződött, győzött a józan ész.

Továbbra is jegyváltás ellenében utazunk a lifttel, mert nem tudunk mit csinálni a liftkezelővel.
(Varga Magdolna fordítása)

MÓNUS SÁNDOR KERÁMIAI

LISZTESBÜDÖN

TÁL